

Miguel Benito Pascual, *Indisolubilidad del matrimonio y Eucharistia. Prospectiva canónica desde encíclica „Arcanum” (1880) hasta exhortación apostólica „Sacramentum Caritatis” (2007)*, Madrid, Edición san Dámaso 2022, ss. 316

ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW
ORCID 0000-0002-5116-959X
e-mail: g.dzierzon@uksw.edu.pl

W świecie współczesnym status wiernych rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach generuje nie tylko problemy doktrynalne, ale wzbudza również wiele emocji. W tym kontekście z satysfakcją należy przyjąć pozycję, wydaną w hiszpańskim „Ediciones Universidad san Damáso” „Indisolubilidad del matrimonio y Eucharistia. Prospectiva canónica desde Encíclica «Arcanum» (1880) hasta Exhortación Apostólica «Sacramentum Caritatis» (2007)”, autorstwa Miguela Benito Pascuala poświęcona problematyce ewolucji doktryny Kościoła w kwestii możliwości przyjmowania Komunii św. przez wiernych rozwiedzionych, żyjących w powtórnych związkach.

Struktura prezentowanej monografii składa się z trzech części. Część pierwszą hiszpański kanonista poświęcił Magisterium Kościoła w zakresie nierozzerwalności i rozwodu w przedziale od wydania Encykliki „Arcanum” (1880) do Soboru Watykańskiego II (*Eseñanzas magisteriales sobre la indisolubilidad del matrimonio y sobre el divorcio de la Encíclica Arcanum hasta el Concilio Vaticano II. Regulación canónica de los casos de bigamia*). Korpus tej części tworzą trzy rozdziały. Rozdział pierwszy Benito Pascual zatytułował lapidarnie „Magisterium papieskie” (*Magisterio pontificio*), skupiając kolejno uwagę na

wspomnianej encyklice „Arcanum” papieża Leona XIII, encyklice „Castii connubii” (31 grudzień 1930) papieża Piusa XII, nauczaniu tegoż papieża w kwestii nierozzerwalności małżeństwa i rozwodów, a także nauczaniu papieża Jana XXIII wyrażonym w przemówieniach do Roty Rzymskiej oraz dyspozycjach dedykowanych Synodowi Rzymskiemu.

Uważam, iż słaba strona wywodów tego rozdziału przejawia się w tym, że Autor w zasadzie ograniczył się w nich do opisu i własnych analiz oraz komentarzy wspomnianych dokumentów bez odniesienia się do literatury przedmiotu; w przypadku zaś do alokucji papieskich do Roty Rzymskiej – bez odwołania się do oficjalnych źródeł.

W rozdziale drugim z kolei obiektem zainteresowania Benito Pascuala stały się regulacje Kodeksu pio-benedyktynskiego w kwestii rozwodów i nowych małżeństw (*Regulación canónica de los casos de divorcio y nuevas nuptias [bigamia] en el CIC 17*). Zagadnienie to rozważył prezentując poglądy ówczesnych komentatorów: A. Blatta, F.M. Cappello, X.Wernza-P.Vidala, a także uczonych wywodzących się ze środowiska Uniwersytetu w Salamance (T. Garcia Barberena, S.A. Alonso Lobo, L. Migualéz Domínguez, S.A. Morán. Rozdział ten wieńczy namysł nad dokumentem, jak go określił komplementarnym, jakim było Pismo Kongregacji S. Officjum z 8 marca 1900 roku, w którym ze względu na niemożność zastosowania *sanatio in radice* zezwolono parze, która zawarła tylko związek cywilny na przystąpienie do Komunii św., pod warunkiem, że będą żyli jak „brat i siostra”.

Rozdział trzeci został poświęcony nauce Soboru Watykańskiego II w przedmiocie małżeństwa i rozwodu (*La enseñanza del Concilio Vaticano II sobre la indisolubilidad del matrimonio y sobre el divorcio*). Ustosunkowując się do soborowej doktryny Benito Pascual, nawiązując do KDK 47-52, KK 11, 35, 41, DA 11, DWCH 3,6,8, DE 6 wyraził pogląd, że cechował ją pogłębiony namysł nad instytucją małżeństwa. Przy czym, ogniskową, a zarazem bezsprzecznym bodźcem do dalszych rozważań Autora stało się z jednej strony wyeksponowanie w sposób szczególny interwencji na auli soborowej Eliasa Zoghby, melchickiego wikariusza patriarchy egipskiego Maximosa IV, opytującego za zmianą dyscypliny w przedmiocie rozwiązania na mocy

władzy papieskiej sakramentalnego małżeństwa dopełnionego dla dobra strony niewinnej rozpadu małżeństwa, z drugiej zaś, reakcja ojców soborowych na ten postulat, ze szczególnym uwzględnieniem głosu kard. Charlesa Journeta.

W tym miejscu pragnę krytycznie odnieść się do pewnych kwestii metodologicznych, mianowicie, w pisaniu pracy Autor zastosował niestandardową metodologię polegającą na tym, że nie zwięździł poszczególnych rozdziałów podsumowaniami, ale uczynił do w konkluzjach do poszczególnych części. W moim przekonaniu, taki zamysł można by zaakceptować, niemniej jednak konkluzja prezentowanej części monografii jest zbyt lakoniczna. Argumentując pragnę spostrzec, iż pierwsza część monografii liczy 87 stron, konkluzja natomiast niecałą stroną. W takiej sytuacji zatem trudno jest mówić o głębokich merytorycznie wnioskach Autora.

W części drugiej Benito Pascual przedstawił dyskusję nad problemem dopuszczenia do sakramentów Eucharystii oraz pokuty i pojednania wiernych rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach małżeńskich w okresie od Soboru Watykańskiego II do odbytego w 1980 roku Synodu Biskupów, poświęconego rodzinie (*Discusión sobre el acceso a los Sacramentos de la Eucaristía y la Penitencia de los fieles divorciados vueltos a casar desde el Concilio Vaticano II hasta el Sínodo de Obispos sobre la Familia de 1980*).

W rozdziale pierwszym hiszpański kanonista ukazał poglądy kanonistów i teologów opowiadających się za zmianą dyscypliny w materii (*Autores favorables a un cambio de disciplina después del Concilio Vaticano II*). Z dezaprobatą odnoszę się do struktury tego rozdziału, gdyż w moim przekonaniu, do końca nie jest ona logiczna. Otóż pragnę spostrzec, iż Autor monografii najpierw przywołał pogląd V. Pospishila, następnie (sic!) nawiązał do dyskusji prowadzonej podczas sympozjów zorganizowanych 1967 i 1968 roku przez Canon Law Society of America (CLSA), po czym przedstawił stanowiska P. Huinzga J. Ratzingera, K. Lehmana, obrady synodu diecezji niemieckich odbytego w Würzburgu w latach 1971–1975, by zakończyć swój wywód odniesieniem do poglądów W. Kaspera i G. Cerettiego. Za zasadnością mojej uwagi przemawia fakt, iż wśród poglądów

kanonistów i teologów raptem znalazł się liczący niecałą stronę passus 1.2. zatytułowany „Canon Law Society of America (CLSA)”, w którym Autor ogólnie zasygnalizował jedynie poruszaną tematykę, nawiązując jedynie do opinii jednego kanonisty, jakim był U. Navarrete. Poza tym, moim zdaniem, Benito Pascual w pisaniu tej pozycji jest niekonsekwentny metodologicznie. Co ciekawe, jak zauważyłem, wszystkich poprzednich rozdziałów nie zwieńczył podsumowaniami; prezentowany natomiast rozdział zwieńczył solidną, dogłębną konkluzją (*Síntesis de las propuestas*).

Wracając do przerwane go wątku, w rozdziale II hiszpański kanonista pokazał stanowiska uczonych niepodzielających tendencji w kwestii zmiany dyscypliny (*Autores que respondieron a las propuestas de cambio de disciplina*) (H. Cruozel, U. Navarrete, L. Bressan). W porównaniu do poprzedniego rozdziału, tym razem rozdział ten wieńczy lapidarna konkluzja.

W rozdziale III Benito Pascual skupił uwagę na dokumentach Stolicy Apostolskiej z tego okresu (*Documentos de la Santa Sede durante este periodo*). (Pismo Sygnatury Apostolskiej do kard. Alfinka z 30 grudnia 1971 roku, Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary: Pisma z 11 kwietnia i 29 maja 1973 roku, Pismo Okólne w kwestii pogrzebu kościelnego wiernych znajdujących się sytuacji małżeństw nieregularnych z 29 maja 1973 roku, Propozycje Międzynarodowej Komisji Teologicznej z 1977 roku, Deklaracje papieża Pawła VI).

Krytycznie chcę odnieść się do konkluzji tej części opracowania. W jej wstępie Autor bowiem zaznaczył, iż uwzględnił jedynie poglądy niektórych kanonistów i teologów (s. 201). Moim zdaniem przyjęcie takiego założenia w efekcie skutkuje tym, że czytelnik nie uzyskuje dogłębnego, integralnego obrazu zaistniałej sytuacji. W gruncie rzeczy narracja Autora ma jedynie charakter pogładowy.

Część trzecia została poświęcona magisterium papieskiemu oraz Stolicy Apostolskiej w przedmiocie dostępności do sakramentów osób rozwiedzionych od 1980 roku do Adhortacji Apostolskiej „*Sacramentum caritatis*” (2007). (*Pronunciamentos del Magisterio Pontificio o de Santa Sede sobre el acceso a los Sacramentos de los fieles*

divorciados vueltos a casar desde 1980 hasta la Exhortación Apostólica postsinodal Sacramentum caritatis).

W rozdziale pierwszym uwaga Autora skupia się na obradach Synodu Biskupów z 1980 roku oraz posynodalnej Adhortacji „Familiaris consortio” (*El Sinodo de Obispos de 1980 y la Exhortación Apostólica postsinodal Familiaris consortio*). W mojej opinii w tym wypadku narracja hiszpańskiego kanonisty ma charakter deskryptywny, słabo osadził ją na literaturze przedmiotu.

W rozdziale drugim obiektem zainteresowania Benito Pascuala stała się kwestia możliwości przystąpienia wiernych do sakramentów w obowiązującym porządku prawnym, to jest w regulacjach Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku oraz Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku (*Acceso a los Sacramento de los fieles divorciados vueltos a casar en le ordimanmiento canónico vigente*). W tym miejscu uwagę czytelnika przykuwa niestandardowa metodologia, mianowicie Autor najpierw poddał analizie stosowane regulacje, by następnie zaprezentować komentarze kanonistów, bazując na kryterium terytorialności.

W rozdziale trzecim kanonista pokazał magisterium papieskie oraz organów oficjalnych Stolicy Apostolskiej po opublikowaniu „Familiaris consortio”, podczas pontyfikatu papieża Jana Pawła II (*Pronunciamientos posteriores a Familiaris consortio realizados por Maigisterio Pontificio u organismos oficiales de la Santa Sede durante el Pontificado de S. Juan Pablo II*). Przedmiotem jego namysłu stały się Adhortacja „Reconciliatio et penitentia” (2 grudnia 1984), Katechizm Kościoła katolickiego (1992), Pismo Kongregacji Nauki Wiary „Annus Internationalis Familiae” (14 września 1994), obrady XIII Zebrania generalnego Papieskiej Rady do Spraw Rodziny (22-25 stycznia 1997), Subsydium Kongregacji Nauki Wiary w kwestii troski pastoralnej względem rozwiedzionych, żyjących w powtórny związek (1998) oraz Deklaracja Papieskiej Rady do Spraw Tekstów Prawnych w sprawie dopuszczenia do Komunii św., rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach (24 czerwca 2000).

W rozdziale tym szczególną uwagę uważnego czytelnika przykuwa wywód Benito Pascuala dotyczący Subsydium Kongregacji Nauki

Wiary z 1998 roku. Charakteryzuje go głębia wywodu, oraz osadzenie swych twierdzeń na stosowanej literaturze przedmiotu (s. 267-269).

Rozdział IV został poświęcony magisterium podczas pontyfikatu papieża Benedykta XVI (*Pronunciamentos magisteriales durante el pontificado de Banedicto XVI*). Obiektem uwagi Autora stały się spotkanie papieża Benedykta XVII z duchowieństwem diecezji Aosta (27 lipca 2005) oraz Adhortacja *Sacramentum caritatis* (22 luty 2007), Również w tym rozdziale brak jest dogłębnego podsumowania; posiada ono charakter zdawkowy (s.290). Podobną krytyczną uwagę wnoszę o podsumowania części trzeciej, które jest jedynie sumaryczne.

Omówiona pozycja bez wątpienia ma pewien walor pogładowy. Miguel Benito Pascual zaznaja w niej bowiem czytelnika z ewoluującym podejścia Kościoła odnośnie praktyki przyjmowania Komunii św. przez wiernych rozwiedzionych żyjących w powtórnych związkach pragnących przyjmować Komunię św. Niemniej jednak, co wykazałem w recenzji, jej walor naukowy podważa szereg niedociągnięć. Popierając tę tezę pragnę wskazać w pierwszym rzędzie na lakoniczność niektórych podsumowań, jedynie deskryptywny charakter wielu analiz oraz w wielu wypadkach niekonsekwencję i niekoherencję metodologiczną.